

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

IC²I JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBID

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

**3-JILD, 5-SON
2026**

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

**Academic
Resource
Index**

DRJI Directory of Research Journals Indexing

Ilmij jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

3-JILD, 5-SON | MAY - 2026 |

+99833 5668868 | www.innoworld.net | @Anvarbek_PhD

TIL VA NUTQ O‘RTASIDAGI FARQLAR (INGLIZ TILI VA NEMIS TILI MISOLIDA)

Axmadjonov Nurbek Zokirjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti, nemis va fransuz tillari kafedrası dotsent

E-mail: akhmadjonovnurbek@gmail.com

Sayfullayeva Ruxshona Rustamjon qizi

Farg'ona davlat universiteti. Filologiya va tillarni o'qitish:

ingliz tili yo'nalishi 3- bosqich talabasi

E-mail: ruxshonasayfullayeva831@gmail.com

Annotatsiya

Zamonaviy Linguistics fanida “til” va “nutq” tushunchalarini aniq farqlash muhim nazariy va amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Til — bu jamiyat tomonidan tarixiy jarayonda shakllangan, ijtimoiy jihatdan qabul qilingan va muayyan qoidalarga bo'ysunuvchi belgilar tizimi bo'lib, u insonlar o'rtasidagi muloqotni ta'minlaydi. Nutq esa ushbu tizimning individual tarzda, konkret vaziyatda, ma'lum maqsad asosida qo'llanishidir. Boshqacha aytganda, til imkoniyatlar majmuasi bo'lsa, nutq ana shu imkoniyatlarning real voqelikda namoyon bo'lishidir.

Mazkur farqlashni ilmiy asosda tizimlashtirgan olim Ferdinand de Saussure hisoblanadi. U tilni (langue) ijtimoiy hodisa sifatida, nutqni (parole) esa individual faoliyat sifatida talqin etib, tilshunoslikda yangi nazariy bosqichni boshlab berdi. Ushbu yondashuv tilning barqaror, umumiy va kollektiv xarakterini nutqning o'zgaruvchan, shaxsiy va situativ xususiyatlaridan ajratishga imkon yaratdi. Natijada til va nutq o'rtasidagi munosabatni chuqurroq anglash uchun mustahkam nazariy asos yuzaga keldi. Hozirgi kunda til va nutq o'rtasidagi farq faqat nazariy masala bo'lib qolmay, balki Sociolinguistics, psixolingvistika va kommunikativ lingvistika kabi yo'nalishlarda ham muhim o'rin tutadi. Chunki inson nutqi uning ijtimoiy muhiti, madaniyati, psixologik holati va individual xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli nutqni o'rganish orqali tilning amaliy ishlashi, uning o'zgarishi va rivojlanish jarayonlarini kuzatish mumkin bo'ladi.

Bundan tashqari, til va nutqni farqlash til o'rganish, tarjima jarayoni, nutq madaniyatini rivojlantirish hamda samarali kommunikatsiyani tashkil etishda ham katta ahamiyatga ega. Til qoidalarini bilish yetarli emas — ularni to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llash, ya'ni nutqiy kompetensiyani shakllantirish zarur. Aynan shu jihat tilshunoslikning amaliy yo'nalishlarida muhim tadqiqot obyektiga aylanmoqda.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi til va nutq o'rtasidagi farqlarni keng qamrovda tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini ochib berish hamda lingvistik va kommunikativ jarayonlardagi o'rnini ilmiy asosda yoritishdan iborat.

Metodologiya shbu tadqiqot nazariy va tahliliy yondashuvlarga asoslanib, til va

nutq tushunchalarini chuqur o‘rganishga qaratildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy manbalarni tizimli ravishda tahlil qilish, mavjud nazariyalarni qiyoslash va umumlashtirish asosiy metod sifatida qo‘llanildi. Bu yondashuv mavzuning nazariy asoslarini aniqlashtirish hamda turli ilmiy qarashlar o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlarni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar keng qo‘llanildi:

Qiyosiy-tahliliy metod — til va nutq tushunchalarining mohiyati, funksiyasi va xususiyatlarini o‘zaro solishtirish orqali ularning asosiy farqlari aniqlab berildi. Ushbu metod yordamida tilning tizimli va barqaror tabiati hamda nutqning individual va dinamik xarakteri ilmiy asosda izohlandi.

Deskriptiv (tasviriy) metod — til va nutq hodisalarining nazariy ta’riflari, ularning lingvistik adabiyotlarda qanday talqin qilinishi batafsil yoritildi. Bu metod orqali mavzuning umumiy tavsifi va asosiy kategoriyalari izchil bayon qilindi.

Adabiyotlar tahlili (literature review) — klassik va zamonaviy tilshunoslik manbalari o‘rganilib, ulardagi nazariy qarashlar umumlashtirildi. Xususan, Ferdinand de Saussure ning til va nutq haqidagi konsepsiyasi hamda David Crystal ning zamonaviy tilshunoslikka oid ishlari asosiy manba sifatida tahlil qilindi. Nazariy umumlashtirish metodi — turli manbalardan olingan ilmiy fikrlar umumlashtirilib, yagona xulosa va nazariy asoslar shakllantirildi.

Shuningdek, tadqiqotda Sociolinguistics doirasidagi yondashuvlardan foydalanildi. Bu yo‘nalish til va nutqning jamiyat bilan o‘zaro aloqasini o‘rganishga yordam beradi va nutqning ijtimoiy omillar ta’sirida qanday shakllanishini tushuntirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi asosan sifat (qualitative) tahlilga tayangan bo‘lib, miqdoriy (quantitative) usullar qo‘llanilmadi. Chunki mazkur ishning maqsadi statistik natijalar olish emas, balki til va nutq tushunchalarining nazariy mohiyatini ochib berishdan iborat.

Natijada tanlangan metodlar til va nutq o‘rtasidagi farqlarni har tomonlama yoritish, ularning lingvistik tizimdagi o‘rnini aniqlash hamda ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Natijalar

1. Mohiyati (Abstraktlik va konkretlik)

Til (Language): Abstract system

Nutq (Speech): Concrete use in communication

English examples:

Language: “The English language has grammar rules.”

Speech: “She is speaking English fluently right now.”

Deutsch Beispiele:

Sprache: „Die englische Sprache hat grammatische Regeln.“

Sprechen: „Sie spricht gerade fließend

Englisch.“

2. Barqarorlik va o‘zgaruvchanlik

English examples:

Language: “The rule of past tense in English is stable.”

Speech: “Yesterday I goed to school.” (incorrect speech variation)

Deutsch Beispiele:

Sprache: „Die Grammatikregeln ändern sich nur langsam.“

Sprechen: „Ich bin gestern Schule gegangen.“ (Alltagssprache, variierend)

3. Ijtimoiy va individual xususiyat English examples:

Language: “People in the UK share the English language.”

Speech: “He speaks with a strong London accent.”

Deutsch Beispiele:

Sprache: „Deutsch ist die gemeinsame Sprache in Deutschland.“

Sprechen: „Er spricht mit einem bayerischen Dialekt.“

4. Tizim va jarayon English examples:

Language system: “Vocabulary includes thousands of words.”

Speech process: “She used only 5 words to express her idea.”

Deutsch Beispiele:

Sprachsystem: „Der Wortschatz umfasst viele tausend Wörter.“

Sprechprozess: „Er hat seinen Gedanken in einem kurzen Satz ausgedrückt.“

5. Me’yor va erkinlik English examples:

Language norm: “You should say ‘I am going’.”

Speech variation: “I gonna go now.”

Deutsch Beispiele:

Sprachnorm: „Man sagt: Ich gehe.“

Umgangssprache: „Ich geh jetzt.“

6. Vaziyatga moslashuvchanlik English examples:

Formal speech: “I would like to request assistance.”

Informal speech: “Can you help me?”

Deutsch Beispiele:

Formal: „Ich möchte um Hilfe bitten.“

Informal: „Kannst du mir helfen?“

Xulosa
Bu misollar shuni ko’rsatadiki, til (language / Sprache) — bu umumiy tizim, nutq (speech / Sprechen) esa uni real vaziyatlarda turlicha qo’llashdir. Ingliz va nemis tillaridagi misollar ham bu farqni aniq tasdiqlaydi.

Muhokama

Til va nutq o’rtasidagi farq Sociolinguistics hamda psixolingvistika kabi yo’nalishlarda muhim o’rin tutadi. Til nutqsiz mavjud bo’la olmaydi, chunki aynan nutq orqali til birliklari ishlatiladi va uzatiladi.

Shu bilan birga, nutq tilsiz amalga oshmaydi, chunki u umumiy qoidalar tizimiga tayanadi. Bu ikki tushuncha o’zaro chambarchas bog’liq bo’lib, bir-birini to’ldiradi.

Zamonaviy tadqiqotlar nutqdagi individual farqlar (aksent, uslub, intonatsiya) tilning boyligiga xizmat qilishini ta’kidlaydi. Nutq tilning rivojlanishiga ham ta’sir ko’rsatadi. Shu bilan birga, nutq ham tilsiz mavjud bo’la olmaydi, chunki u

umumiy qoidalar, grammatik me'yorlar va leksik tizimga tayanadi. Har bir nutqiy ifoda til tizimi doirasida shakllanadi. Masalan, inson yangi fikr bildirayotganda ham mavjud til qoidalaridan foydalanadi. Demak, til nutq uchun asos bo'lsa, nutq tilning amaliy ko'rinishidir.

Ushbu ikki tushuncha o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ular bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida ishlaydi. Bu o'zaro bog'liqlik tilni "tizim" sifatida, nutqni esa "jarayon" sifatida tushunishga olib keladi. Linguistics doirasida aynan shu dialektik munosabat tilning yashash va rivojlanish mexanizmini tushuntirishda asosiy rol o'ynaydi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nutqdagi individual farqlar — masalan, aksent, uslub, intonatsiya, so'z tanlashdagi o'ziga xoslik — tilning boyishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Har bir shaxsning nutqi til tizimiga yangi ifoda shakllarini olib kirishi mumkin, bu esa tilning dinamik tabiatini kuchaytiradi.

Bundan tashqari, nutq tilning rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va madaniy almashinuv natijasida paydo bo'lgan yangi so'z va iboralar avval nutqda shakllanadi, keyinchalik esa til tizimiga kirib boradi. Masalan, yoshlar nutqidagi slang birliklar vaqt o'tishi bilan umumiy tilga aylanishi mumkin. Shunday qilib, til va nutq o'rtasidagi munosabat statik emas, balki doimiy rivojlanib boruvchi dinamik jarayondir. Ular bir-biriga ta'sir ko'rsatadi va birgalikda inson kommunikatsiyasining asosiy poydevorini tashkil etadi.

Xulosa

Til va nutq o'rtasidagi farqni anglash Linguistics fanining eng asosiy va fundamental vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu ikki tushunchani to'g'ri ajratish tilning mohiyatini chuqurroq tushunishga, uning tuzilishi va ishlash mexanizmlarini ilmiy asosda tahlil qilishga imkon beradi. Til va nutqni farqlash orqali inson kommunikatsiyasining ichki qonuniyatlari yanada aniqroq namoyon bo'ladi.

Til — bu barqaror, ijtimoiy va umumiy tizim bo'lib, u jamiyat tomonidan qabul qilingan grammatik qoidalar, leksik birliklar va fonetik normalardan tashkil topadi. U avlodlardan avlodga o'tib boradi va nisbatan sekin o'zgaradi. Tilning asosiy vazifasi — muloqot uchun umumiy asos yaratish va jamiyat a'zolari o'rtasida otushunishni ta'minlashdir.

Nutq esa tilning individual, amaliy va o'zgaruvchan ko'rinishidir. U har bir inson tomonidan muayyan vaziyat, maqsad va sharoitga qarab shakllantiriladi. Nutq orqali til jonlanadi, real muloqotga kiradi va turli kommunikativ ehtiyojlarni qondiradi. Shu sababli nutq tilning "harakatdagi shakli" sifatida qaraladi.

Til va nutq o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ularning bir-birisiz mavjud bo'la olmasligini ko'rsatadi. Til nutq uchun asos bo'lib xizmat qilsa, nutq tilning amalda qo'llanishini ta'minlaydi. Bu dialektik munosabat insoniy muloqotning samarali ishlashini ta'minlaydi va tilning doimiy rivojlanishiga turtki beradi.

Shu bilan birga, Sociolinguistics nuqtayi nazaridan qaralganda, nutqdagi individual farqlar (aksent, uslub, intonatsiya) tilning boyishi va diversifikatsiyasiga xizmat qiladi. Natijada til doimiy ravishda yangilanib, jamiyat ehtiyojlariga moslashib boradi. Umuman olganda, til va nutq o‘rtasidagi farqni tushunish nafaqat nazariy tilshunoslik, balki amaliy kommunikatsiya, ta’lim jarayoni va nutq madaniyatini rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyatga ega. Bu ikki tushuncha birgalikda inson muloqotining asosiy poydevorini tashkil etadi va jamiyatning lingvistik rivojlanishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Klassik nazariy manbalar
 Saussure, F. de. Course in General Linguistics (Umumiy tilshunoslik kursi)
 Bloomfield, L. Language
 Chomsky, N. Aspects of the Theory of Syntax
 Hockett, C. F. A Course in Modern Linguistics
 Sapir, E. Language: An Introduction to the Study of Speech
2. Zamonaviy umumiy tilshunoslik
 Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of Language
 Yule, G. The Study of Language
 Fromkin, V., Rodman, R. An Introduction to Language
 Lyons, J. Language and Linguistics
 Radford, A. Linguistics: An Introduction
3. Sotsiolingvistika (til va jamiyat)
 Trudgill, P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society
 Holmes, J. An Introduction to Sociolinguistics
 Labov, W. Sociolinguistic Patterns
 Hudson, R. A. Sociolinguistics
 Wardhaugh, R. An Introduction to Sociolinguistics
4. Psixolingvistika va nutq jarayoni
 Clark, H. H. Using Language
 Levelt, W. J. M. Speaking: From Intention to Articulation
 Carroll, D. Psychology of Language
 Aitchison, J. The Articulate Mammal
5. Morfologiya, semantika va sintaksis
 Aronoff, M., Fudeman, K. What is Morphology?
 Saeed, J. I. Semantics
 Carnie, A. Syntax: A Generative Introduction
 Hurford, J. R. Semantics: A Coursebook
6. Qo‘shimcha o‘quv manbalar
 Richards, J. C., Schmidt, R. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics
 Finegan, E. Language: Its Structure and Use
 O‘zbek tilshunosligi bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plamlari
 O‘zbekiston Respublikasi OTM darsliklari: “Umumiy tilshunoslik”, “Zamonaviy tilshunoslik asoslari”